

від характеру форм цих предметів. Вона облягає їх виступаючі округлі частини, а по краях розміщуються падаючі складки. На граневих поверхнях складки підкреслюють розташування площин під різними кутами. Навколо прикритих вертикальних стержнів складки мають радіальний напрям. Якщо вільно звисаюча тканина укріплена в одній точці, то утворюються падаючі вниз складки, а якщо в двох точках - вони матимуть дугоподібний напрям. При зближенні точок прикріплення тканини на дугоподібних складках виходять злами, де тканина стисла, спостерігаються глибокі складки. При натягненні матеріалу складки вирівнюються.

Знаючи теорію складок, маючи з натури людину в одязі, потрібно розуміти причину утворення кожної форми складки, і не сприймати як щось несподіване, а свідомо уявити собі, як повинна себе поведати матерія залежно від тієї або іншої пози і руху фігури людини, що зображається.

Висновки. В образотворчому мистецтві вірно намальована складка сприяє життєвості створюваного образу. Складкою на одязі художник виражає жест, функціональність руху, виражає послідовність зміни форми в часі. І нам здається, що серед атрибутів реалізму і академізму повинна існувати вимога про вірно зрозумілу і вірно використану складку, на рівні як і до знань анатомії.

Список використаних джерел

1. Барц А. О. Рисунок в средней художественной школе / А. О. Барц. - М.: Просвещение, 1963.
2. Беда Г. Б. Основы изобразительной грамматики / Георгий Васильевич Беда. - М.: Просвещение, 1969.
3. Павлинов П. Я. Для тех кто рисует / Павел Яковлевич Павлинов. М.: Просвещение, 1965
4. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок / Николай Николаевич Ростовцев. - М.: Изобразительное искусство, 1984.
5. Школа изобразительного искусства: в 10-ти вып. - М., 1964-1965. - Вып 1-3.

Удріс І.М.

Криворізький державний
педагогічний університет

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЮ НАУКОЮ ПРО МИСТЕЦТВО ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Анотація. На основі аналізу публікацій українських учених початку ХХ століття прослідковується процес формування концепцій теорії і історії вітчизняного етнодизайну. Особлива увага приділяється проблемі визначення національних форм українського народного мистецтва.

Ключові слова: історія, народне мистецтво, мистецтвознавство.

Анотація. Удріс І.М. Українское народное искусство как предмет изучения отечественной наукой об искусстве начала ХХ столетия. На основании анализа публикаций украинских ученых начала ХХ столетия прослеживается процесс становления концепции теории и истории отечественного этнодизайна. Особое внимание уделяется проблеме определения национальных форм украинского народного искусства.

Ключевые слова: история, народное искусство, искусствоведение

Annotation. On the grounds of the analysis of Ukrainian scientists' works of the beginning of the XX century the process of formation of our country ethnodesign theory & history conception is refraced. Special attention is paid to the problem of Ukrainian folk art national forms definition.

Keywords: history, folk art, history of art.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем сучасної національної культури є визначення подальших шляхів розвитку професійної мистецької освіти. Цілком природне прагнення України увійти органічною складовою в європейське співтовариство вимагає серед багатьох завдань корегування української художньої та художньо-педагогічної освіти відповідно до вимог міжнародних стандартів. Зокрема, характерною рисою освіти багатьох високорозвинених країн на різних шаблях – від дитячих садків до навчальних програм вищої школи – є значна питома вага проектно-дизайнерських дисциплін. Цей факт обумовлює необхідність зосередження зусиль представників наших навчальних закладів мистецького профілю різних рівнів на формуванні цілісної, різнобічно розвинутої та національно виразної системи дизайнерської підготовки. Серед основоположних питань при формуванні концептуальних засад вітчизняної дизайнерської освіти є визначення ролі національної художньої творчості, особливо – народного мистецтва. Мистецтво народу – важливий чинник збереження національної самосвідомості і його спадщину необхідно освоювати з метою творення українського дизайну на поєднанні найсміливіших ідей сучасності з багатими традиціями етнодизайну минулого. В цьому контексті заслуговує на увагу досвід вивчення досвід вивчення етапів розвитку та специфіки національних форм українського народного мистецтва представниками вітчизняного мистецтвознавства початку ХХ століття.

Робота виконана згідно плану НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Публікації багатьох фахівців останнього десятиліття висвітлюють більшою чи меншою мірою формування наукових уявлень про типові особливості та еволюцію українського народного мистецтва. У працях М.Селівачова, В.Ульяновського, В.Ханка, Т.Осадци, О.Франко, М.Біляшівського (онука М.Ф.Біляшівського), В.Пуцка та інших розглядаються певні теоретичні та історичні аспекти проблеми. Проте, обсяг матеріалу, що підлягає вивченню, настільки значний і різноманітний, що спроба зведення воедино дослідницьких здобутків доби становлення вітчизняного мистецтвознавства не втрачає актуальності.

Формулювання цілей статті. Становлення української науки про мистецтво припадає на останню чверть ХІХ – початок ХХ століття. Однією з найважливіших проблем вже на початковому етапі розвитку цієї галузі українознавства стало дослідження народного мистецтва. Численні публікації тогочасних фахівців містять важливу історико-мистецтвознавчу інформацію. Наша стаття присвячена досконалишому висвітленню даного питання.

Результати дослідження. На межі ХІХ та ХХ століть в процесі становлення українського мистецтвознавства, кристалізується предмет дослідження нової наукової дисципліни - українська образотворча спадщина та окреслюється основна проблематика: визначення національних форм образотворчості і основних етапів розвитку вітчизняного мистецтва. Безсумні-

вно, робота над виявленням специфіки національного стилю стала вирішальним фактором формування українського мистецтвознавства. У першу чергу мова йшла про архітектуру, що трактувалась як стильовизначальний вид мистецтва та про ужиткове мистецтво. Характерно, що фахове дослідження народного мистецтва в Україні має найдавнішу традицію.

Ще в останні десятиліття XIX століття, тобто, у добу аматорського або ж збиральницького періоду вітчизняної науки про мистецтво, з'являються невеликі за обсягом праці з різних питань народного мистецтва. Вони позначені такими типовими для аматорства рисами як пильна увага до конкретного факту та відсутність вагомих узагальнень. Серед численних публікацій подібного типу слід виділити ряд робіт високого наукового рівня. В 1874 році Ф.Вовк прочитав на III Археологічному з'їзді в Києві доповідь про відмінні риси української /південноросійської/ орнаментики [4]. В основу дослідження був покладений аналіз експонатів колекції музею Південно-західного відділу Імператорського Російського географічного товариства. Лише побіжно згадуючи орнаментальні мотиви у різьбі по дереву, кераміці, писанках тощо, автор зосереджує увагу на вишиваній орнаменталії одягу. Головними рисами української орнаментики, принаймні у вишивці, Ф.Вовк вважає перевагу рослинних мотивів, майже повну відсутність зображення цілих постатей птахів, дерев та архітектури а також панування червоного, синього з додатком жовтого на півдні кольорів.

Безумовно велику цінність мала і видана в 1876 році О.П.Косач праця "Український народний орнамент" [5]. Цей альбом з 30 таблицями став першою ґрунтовною публікацією по видам та технікам вишивки. На початку XX століття дослідження О.Пчілки /О.Косач/ було перевидано з доповненнями під назвою "Українські узори" і витримало п'ять видань. В передмові до зібраних матеріалів О.Пчілка висловлює думку про необхідність боротьби з впливами міських фабричних виробів та інших національних орнаментів. Довільно komponуючи матеріали альбому, автор слідкує переважно за єдністю технік. Праця О.Пчілки користувалась популярністю у народі і повагою науковців. Зокрема, М.Біляшівський вважав це видання показовим для літератури даного профілю і зазначав, що воно заслужено відзначено у Парижі в Академії мистецтв [1, с.45]. Через два роки виходить у світ перший випуск альбому вишивок, тканин та писанок "Український народний орнамент" П.Литвинової [9]. Можна припустити, що ця праця була створена під впливом альбому О.Пчілки.

Відомий вчений М.Сумцов теж зробив вагомий внесок в дослідження народного мистецтва. Серед його мистецтвознавчих публікацій особливої уваги заслуговує стаття про писанки в журналі "Київська старовина", перевидана пізніше окремо [15]. Як філолог та етнограф автор аналізує зображення символіки писанки у міфах, описує їх обрядове використання та їх роль в народних звичаях, побуті тощо. М.Сумцов докладно описує прийоми писанкарства та типові мотиви орнаменту. Попри те, що форма-

льно-стилістичний аналіз мало цікавить автора, він робить спробу прослідкувати генезу як геометричного так і рослинного орнаменту писанок. У тому ж 1891 році був опублікований ґрунтовний опис колекції народних писанок К.Скаржинської з вступним словом співробітника музею С.Кульжинського [8]. Це видання містить бібліографічний огляд тогочасних публікацій з писанкарства, грандіозну, як на той час. Кількість малюнків і навіть у сучасній науці сприймається як фундаментальне джерело інформації про українську орнаментику в галузі писанкарства.

Піднесення національної самосвідомості на початку ХХ століття надало могутній імпульс і розвитку науки про мистецтво. З'являються фахівці, що цілком присвячують себе, свою професійну діяльність висвітленню питань, пов'язаних з українською мистецькою спадщиною. Особливою активністю позначений період між революцією 1905 року та першою світовою війною, коли з'являються десятки публікацій, пов'язаних з проблемами специфіки національних форм образотворчості. Важливою особливістю праць початку століття в галузі народного мистецтва стало прагнення більшості науковців аналізувати його взагалі і орнамент зокрема в контексті загальноєвропейської і світової еволюції цієї галузі художньої культури. Важко назвати ім'я хоч одного мистецтвознавця тієї доби, який би зовсім не досліджував народне мистецтво. Найзначніший внесок у вивчення цього питання зробили Г.Павлуцький, К.Широцький, О.Сластьон, Є.Кузьмін, В. та Д. Щербаківські, М.Біляшівський, О.Пчілка, В.Модзалевський. На наш погляд, варто зупинитись детальніше на характеристичі наукової спадщини окремих з названих фахівців.

Видатний музеєзнавець, археолог-пумізмат М.Біляшівський глибоко вивчав народне мистецтво і поміж його наукових праць початку століття найбільшого інтересу заслуговують мистецтвознавчі дослідження, зокрема з питань орнаментики. У 1908 році виходить його стаття "Про український орнамент" [1]. Проведений побіжний аналіз висвітлення цього питання дозволяє зробити характерний висновок. М.Біляшівський зазначає фрагментарність розкриття тем попередніми авторами, відсутність завдань узагальноючого характеру. Тому друга частина статті містить так би мовити тези можливого комплексного дослідження еволюції української орнаментики в прикладному мистецтві як прояві творчої діяльності народу. Загальні положення вчений підкріплює аналізом узорів "пошиванок" як він їх називає. М.Біляшівський подає стислий виклад композиційного рішення, технік та колориту орнаментів вишивки в залежності від територіального походження виробів.

Ключовим питанням дослідження народного мистецтва в той час було виявлення його соціальної сутності. У цьому відношенні важливою є стаття вченого "Порівняння з сфери народного мистецтва" [2]. М.Біляшівський проводить межу між мистецтвом вищих прошарків населення та художньою творчістю народу. Відповідно аналізовані твори сприймаються як прояв естетичних смаків народних мас. Типовим як для

європейського мистецтвознавства в цілому так і для вітчизняної науки є поставлене автором питання про схожість конструктивних форм та орнаментальних мотивів у виробках ужиткового мистецтва різних країн. Вчений робить акцент на певній спорідненості скла, кераміки, тканин, вишивки, різьби тощо України та країн Північної, Східної та Західної Європи як "продуктів сільського життя". М. Біляшівський ще раз повертається до визначення специфіки українського орнаменту в статті "Де-що про українську орнаменту" [3]. Він високо оцінює народний смак, зазначаючи уміння зберегти рівновагу між формою та декором речі, досягти цілісності загального враження. Учений простежує розповсюдження тих чи інших орнаментів в певних регіонах України, віддаючи перевагу Придніпров'ю, де на його думку зустрічаються найбільш розвинені в композиційному та колористичному плані форми. Конкретний аналіз орнаментів виробів проводиться по матеріалам з зазначенням часу формування певної традиції. Аналізуючи орнамент вишивок, різьби по дереву, автор будує схему еволюції від найпростіших геометричних до стилізованих рослинних та повністю рослинних мотивів. Широке використання рослинних узорів М. Біляшівський вважає типовою рисою національного українського орнаменту, при тому, що збереження певної долі стилізації вигідно відрізняє його від західноєвропейських аналогів. У цілому названі праці вченого свідчать про високий рівень фахового мислення і становлять важливий етап в формуванні тогочасного мистецтвознавства.

Ще в студентські роки розпочинає активну дослідницьку діяльність К. Широцький. Відомий вчений мав надзвичайно широке коло наукових зацікавлень, але сфера народного мистецтва посідає в його науковій спадщині одне з чільних місць. Рання публікація 1908 року "Надгробні хрести на Україні" ¹ вже позначена спостережливістю, свіжістю сприйняття та прагненням до ґрунтовності [16]. Після короткого огляду історії розповсюдження християнського символу в побуті та мистецтві нашого народу автор детально простежує еволюцію форм від найпростіших до надзвичайно складних декоративних композицій, де власне культова функція відходить на другий план. Стаття доповнюється таблицями з зібраними автором 88 зразками хрестів. По-новому поставився К. Широцький до питання, що вже розглядалось в літературі в статті про писанки [17]. Вчений вбачає риси спільності в типових для писанкарства прийомах зображення орнаменту білими лініями на темному тлі та декором давньогрецьких ваз, в тенденції до монохромності. Також простежується аналогія в системі композиційного поділу писанок на поля з римськими давньохристиянськими орнаментами, в системі стилізації. Найцікавішим в статті є огляд мотивів орнаментів по групам, де К. Широцький виявляє глибоке знання термінології і вводить в науковий обіг окремі народні назви.

Проблема стилістичних особливостей українського орнаменту розглядається вченим в невеликій публікації "Мотиви українського орнаменту"

[18]. Автор ставить складне завдання розглянути еволюцію орнаменту незалежно від матеріалів та технік. Типово, що вітчизняний орнамент розглядається як елемент світового розвитку орнаментики. Простежуючи формування давніх геометричних та тваринно-плетінчастих мотивів, вчений зазначає, що кожен з узорів може бути розкладений на частини, які зустрічаються у різних народів. Неповторним є те, що український орнамент, об'єднуючи елементи первісної давнини з переробкою західних та східних впливів, виявляється, на думку автора, одним з найдавніших та оригінальніших в Європі. Будуючи хід еволюції, К. Широцький зазначає уміння стилізувати реальні мотиви і доводить аналіз до найпізнішої та найскладнішої стадії: відтворення пейзажів, побутових сцен тощо.

Одним з найзначніших мистецтвознавчих досліджень доби становлення науки стала праця К. Широцького "Нариси з історії декоративного мистецтва України", присвячена художньому оздобленню житла [19]. У роботі має місце унікальна для своєї доби спроба подати комплексний аналіз образотворчих елементів українського цивільного інтер'єру. Прагнення до постановки проблем синтетичного характеру не в повній мірі реалізується в практичному викладі матеріалу. Але безперечно цінність уявляє собою останній розділ, присвячений характеристиці стінних розписів українських хат та господарських будівель. Тут містяться цікаві міркування про роль орнаменту як в житті народу так і в образотворчому мистецтві. Автор буде аналіз переважно на пам'ятках рідного Поділля, розповсюджуючи висновки на всю Україну. Він виділяє два основних принципи композиційного рішення орнаментів стінописів: дерево або галузка та хвиляста лінія чи крива, що загнута на кшталт волоти. Виділяються і окремі композиційні вузли, обумовлені розміщенням в певній частині інтер'єру. Вчений вважає, що набуваючи на пізньому етапі еволюції натуралістичного характеру, рослинний орнамент робить новий крок у розвитку, відтворюючи певну ілюзію дійсності. Як і в попередніх працях, К. Широцький робить висновок про спорідненість українського орнаменту з іншими слов'янськими і взагалі про спільність орнаментальних мотивів у світовому масштабі. Влучність спостережень, широта охоплення художніх явищ, точність характеристик окремих творів роблять цю працю особливим явищем у вітчизняному мистецтвознавстві початку століття.

Значну увагу приділяв вивченню різних видів народного мистецтва Є. Кузьмін. Як теоретик, близький в своїх уподобаннях об'єднанню "Мир искусства", він взагалі захоплювався прикладним мистецтвом та тяжів до аналізу художніх форм. Значним внеском в справу дослідження вітчизняного килимарства стала його стаття 1908 року, що ґрунтувалась на аналізі збірки Київського музею [7]. Автор констатує приналежність більшості експонатів до типу двосторонніх килимів на зразок грубого гобелену. В залежності від орнаменталії він розподіляє всі килими на чотири групи: давні із східним узором, церковні, панські та власне народні. На основі порів-

діяльних співставлень вчений приходиться до висновку, що улюбленими мотивами орнаментів в українському килимарстві є вазон з квітами та виноградна лоза. Найвищу оцінку дає Є.Кузьмін килимам, позначеним чисто народним смаком. У цій групі безумовно переважає стилізований рослинний мотив двох типів: коли узор ритмічно повторює окремі мотиви та суцільний безперервний орнамент [7, с.254]. Характерною особливістю української орнаментики автор вважає виключно невимушеність і свободу, що поєднується з високим чуттям композиції. Він захоплюється умінням майстрів уникати холодної симетрії при збереженні відносної рівноваги. Точністю спостереження та яскравою емоційністю відзначається і характеристика колориту килимів.

Ще одна публікація Є.Кузьміна присвячена маловивченій ділянці українського прикладного мистецтва, а саме – декоративному оздобленню Софійського, Видубицького, Микольського та інших київських монастирів та соборів [6]. Автор аналізує іконостаси, панікадила, царські врата і двері, оклади ікон та інші вироби культового призначення переважно з дерева та металу. Як і в попередньому дослідженні Є.Кузьмін майстерно характеризує художню форму речей, встановлюючи спорідненість орнаментів аналізованих творів з українською гравюрою ХУІІ – ХУІІІ століть.

Значну роль у вивченні народного мистецтва та в обговоренні проблеми збереження та розвитку народних промислів відіграв журнал “Рідний край” за часів його редагування Оленою Пчілкою. Саме на період співробітництва в часопису припадає активна художньо-критична діяльність видатної діячки української культури. На сторінках видання О.Пчілка висвітлює переважно сучасний стан народного мистецтва і особливо шіклується про збереження традицій, наприклад, гончарства Полтавщини. Рецензія на альбом репродукцій розписів полтавської кераміки стала для письменниці приводом для викладу власних міркувань щодо розповсюдженості певних мотивів у вітчизняному орнаменті [12]. Зокрема, вона уміщує репродукції чотирьох розписів опішнянських мисок як найтипівіших для української орнаментики в цілому. Улюбленому виду народного мистецтва – вишивці – присвячена ще одна публікація О.Пчілки [13]. В ній розглядаються виразні можливості напівзабутої на той час техніки вишивання біллу. Характерною рисою цих та інших публікацій письменниці в “Рідному краї” є щире занепокоєння сучасним станом народного мистецтва, бажання зберегти традиційні види і техніки, навіть – дещо нереальне прагнення ізольовати його від сучасного професійного прикладного мистецтва та від інших національних стилів. Варто також зазначити і специфічно виразну, просту розмовну манеру викладу матеріалу, застосування народних термінів, жваву мову статей О.Пчілки.

Наприкінці 1920-х років О.Пчілка видає значну працю з питань народного мистецтва, що є типовою саме для мистецтвознавчих досліджень початку століття. Це – “Українське селянське малювання на стінах” [14].

Стаття позначена специфікою авторського підходу до висвітлення питання. На відміну від інших науковців, що займалися цією проблемою – М.Сумцова, К.Широцького, Д.Яворницького – О.Пчілка орієнтується не тільки на матеріали образотворчі, а залучає до аналізу фольклорні дані. Так, у своїх висновках відносно еволюції орнаментальних мотивів у різних народів письменниця базується на прикладах міграції сюжетів, тем та образів народних казок, що свідчать про “спільність творинь духовної творчості всіх народів світу”. Водночас, вважає автор, в художній фантазії конкретного народу будь-який мотив інтерпретується до рівня національної самостійності. Поєднання графічних елементів, колористичного рішення та техніки дає безмежну кількість варіацій, що обумовлює національну своєрідність. У роботі простежується індиферентність О.Пчілки до проблеми “походження” мотивів: вона залишає відкритим питання виникнення традиції розписів селянських хат в Україні, пропонуючи на вибір дві версії джерел – Схід та Захід. Безпосередній аналіз найбільш уживаних мотивів свідчить про високу обізнаність автора і дозволяє зробити цікаві висновки. Так, письменниця зауважує, що за виключенням окремих “півників” та “голубків” в стінописах переважає вільна композиція рослинного орнаменту органічно пов’язана з площиною, яку прикрашає. На відміну від К.Широцького О.Пчілка відходить від традиційної схеми еволюції /простий геометричний – складний рослинний/ орнаменту. У неї ширше коло аналогій.

Майже одночасно – у 1927 році – видається, вже по смерті автора, незавершена праця відомого київського мистецтвознавця, професора Г.Павлуцького “Історія українського орнаменту” [11]. Ця публікація може розглядатись як втілення всіх характерних рис українського мистецтвознавства початку ХХ століття. До речі, відомий дослідник вітчизняної архітектури лише в останні роки життя зацікавився народним мистецтвом. Проте, названа праця позначена високою фаховістю. Як вчений універсалістського напрямку і прихильник теорії впливів, Г.Павлуцький зацікавлений пошуками первообразів і трактує український орнамент як елемент загальносвітового художнього процесу. Розглядаючи розповсюджені в українському мистецтві в різні часи ті чи інші типи орнаменту, він вводить це явище в загальнолюдське мистецьке середовище. Автор виділяє в окремі розділи такі типи вітчизняного орнаменту як звірина орнаментика, геометричний стиль, візантійський орнамент, орнамент відродження. Широка ерудиція, масштабність співставлень та аналогій дозволяють дійсно прослідкувати генезу різних орнаментальних мотивів. Ця тенденція поєднується з майстерним аналізом окремих пам’ятників – від скіфських виробів до мініатюр Пересопницького Євангелія. Ці характеристики належать до найкращих надбань вітчизняної науки про мистецтво.

Не можна не згадати і внесок у вивчення історії українського народного мистецтва відомого історика та архівіста В.Модзалевського. Його дослідження становлення та розвитку осередків гутного скла та виробів з ме-

талу заслуговують на увагу сучасних фахівців. Але нам хотілось би згадати на завершення огляду його нарис "Основні риси українського мистецтва", що став одним з перших популярних оглядів загального розвитку вітчизняного образотворчого мистецтва [10]. Значна частина праці присвячена характеристиці українського килимарства, вишивки, скла і кераміки, тканин та металевих виробів. Свій аналіз автор супроводжує міркуванням, яке є актуальним для сьогоденного розвитку нашого дизайну. "Треба зауважити, що мистецтво, переходячи у промисловість, стає важливим економічним чинником, тому можливі перспективи розвитку того й другого, тісно зв'язані між собою. Ми гадаємо, що багатство і оригінальність української народної творчості, що виявилися у широко-відомих вишивках, килимах, склі, різьбярстві і інш., мають усі шанси на успіх не тільки на нашій, але й на міжнароднім ринку, при умові, звичайно, щоб справа була правильно поставлена" [10, с.17].

Висновки. Розглянуті нами праці вітчизняних фахівців – мистецтвознавців початку століття, звичайно, не вичерпують всього обсягу досліджень з питань народного мистецтва. Проте, вони дозволяють зробити висновок, що мистецтвознавство тієї доби досягло високого рівня вивчення питань вітчизняного народного мистецтва. Фактично у більшості праць можна знайти висвітлення різних аспектів проблеми, тобто - аналіз явищ з точки зору поліфункціональності та культурологічної універсальності народної творчості. Ми зустрічаємо визначення пізнавальної, символічної, естетичної, комунікативної та інших функцій народного мистецтва в житті народу. Характерно, що спільність загальних положень та оцінок в цих працях поєднується з індивідуальними поглядами та підходами кожного автора, що є свідомством певної наукової толерантності. Представники київської школи мистецтвознавства у перші десятиліття ХХ століття зуміли спільними зусиллями створити узагальнюючу картину еволюції українського народного мистецтва та визначити специфічні риси його національної своєрідності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проблема дослідження вітчизняною наукою про мистецтво початку ХХ століття української образотворчої спадщини, зокрема – етнодизайну – залишається актуальною і потребує подальшого вивчення. Освоєння наукового доробку фахівців зазначеної доби матиме широке застосування як у дослідницьких працях з різних питань теорії та історії образотворчого мистецтва України так і в сучасній дизайнерській та художній практиці.

Список використаних джерел

1. Біляшівський М. Ф. Про український орнамент / Микола Федорович Біляшівський // *Записки Українського Наукового товариства*. - Київ, 1908. - Кн. III. - 45 с.
2. Біляшівський М. Ф. Порівняння з сфери народного мистецтва / Микола Федорович Біляшівський // *Літературно-науковий вісник*. - Київ-Львів, 1909. - № 9. - С. 503-510.
3. Біляшівський М. Ф. Деяко про українську орнаменту / Микола Федорович Біляшівський // *Сяйво*, 1913. - №3. - С. 72-78.
4. Волков Ф. К. Отличительные черты южнорусской орнаментики / Федор Кондратьевич Волков // *Труды Третьего археологического съезда в Киеве*. - Киев, 1878. - Т. II. - С. 317-326.

5. Косачева О. П. Украинский народный орнамент. Вышивки, ткани, писанки / Ольга Павловна Косачева. - К, 1876. - 237 с.
6. Кузьмин Е. С. О некоторых памятниках южно-русского прикладного искусства / Евгений Сергеевич Кузьмин // Старые годы. - 1909. - Июль - сентябрь. - 462 с.
7. Кузьмин Е. С. Украинский ковер / Евгений Сергеевич Кузьмин // Старые годы. - 1908. - Май. - С. 249-256.
8. Кулжинский С. К. Описание коллекции народных писанок Лубенского музея Е. Н. Скаржинской / Станислав Константинович Кулжинский. - М., 1891. - 152 с.
9. Литвинова П. Я. Южно-русский народный орнамент / Пелагея Яковлевна Литвинова. - К., 1878. - Вып. 1. - 187 с.
10. Модзалевский В. Л. Основні риси українського мистецтва / Вадим Львович Модзалевський. - Чернівці, 1918. - 120 с.
11. Павлуцький Г. Г. Історія українського орнаменту / Григорій Григорович Павлуцький. - Київ: Друж. Акад. Наук, 1927. - 26 с.
12. Пчілка О. Малювання на українських мисках / Олена Пчілка // Рідний край. - 1910. - № 1. - С. 28-30.
13. Пчілка О. Відродження старого українського шиття / Олена Пчілка // Рідний край. - 1915. - № 44. - С. 13-15.
14. Пчілка О. Українське селянське малювання на стінах / Олена Пчілка // Записки Історико-Філологічного відділу ВУАН. - Київ, 1929. - 29 с.
15. Сумцов Н. Ф. Писанки / Николай Федорович Сумцов. - Киев: «Киевская старина», 1891. - 49 с.
16. Широцкий К. В. Надгробні хрести на Україні / Константин Витальевич Широцкий // Записки наукового товариства ім. Шевченка. - 1908. - Кн. 2. - С. 10-29.
17. Широцкий К. В. Черты античной и древнехристианской живописи в украинских писанках / Константин Витальевич Широцкий // Православная Подолья. - 1909. - № 15-18.
18. Широцкий К. В. Мотивы украинского орнамента. К альбому С. Васильевского / Константин Витальевич Широцкий // Украинская жизнь. - 1912. - № 111. - С. 64-70.
19. Широцкий К. В. Очерки по истории декоративного искусства Украины. Художественное убранство дома в прошлом и настоящем / Константин Витальевич Широцкий. - Киев: Тип. В. С. Кулжинко, 1914. - 141 с.

Удріс Н.С.

Київський інститут реклами

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ ДИЗАЙНЕРА-РЕКЛАМІСТА

Анотація. Стаття є складовою комплексного дослідження з розробки організаційних механізмів регуляції ентропії соціальної системи 21-го ст. В ній аналізується педагогічний досвід автора в контексті формування проектної культури особистості. В статті надаються приклади завдань як складових навчально-виховного процесу зазначеного спрямування у ВНЗ (на спеціальностях «дизайн», «реклама») та описується методика їх проведення викладачем.

Анотация. Статья является частью комплексного исследования по разработке организационных механизмов регуляции энтропии социальной системы 21-го ст. В ней анализируется педагогический опыт автора в контексте формирования проектной культуры личности. В статье приводятся примеры заданий как элементов учебно-воспитательного процесса указанной направленности в ВУЗах (на специальностях «дизайн», «реклама») и описывается методика их проведения преподавателем.

Annotation. The article is the part of complex research on development of organizational mechanisms of adjusting of society of 21th item. In the article pedagogical experience of author is analysed in the context of forming of project culture of personality. In the article the examples of tasks are presented as elements of educational and educate process of the indicated orientation in institutes (on specialities there is a «design», «advertising») and the method of their conducting a teacher is described.

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні процеси побудовані на інтеграції досягнень різних наукових галузей. В результаті проведеного нами дослідження на тему соціальної ентропії, значимості у цих процесах